

"Meester, deze groene moet echt een paars zijn!"

FORMATIEF EVALUEREN OP HET JUNIORCOLLEGE BLARIACUM IN VENLO: HINDERNISSEN EN KANSEN
HERMAN SCHALK, SLO IN SAMENWERKING MET BART PEETERS, BLARIACUMCOLLEGE

Een grote ovale hal, beneden praktijklokalen, receptie en kantine en in het midden een net voor voetvolley, want dat is de activiteit die leerlingen deze morgen wordt aangeboden in hun pauzes. Op twee verdiepingen lokalen en andere werkruimtes, waaronder de ruimte voor de eerstejaars basis/kader-leerlingen. Drie halfopen lokalen verbonden met het open leercentrum waar ronde tafels staan. Het is er rustig terwijl er wel degelijk drie lessen aan de gang zijn. Dit is het Juniorcollege van het Blariacum in Venlo.

De leerlingen vinden hun weg in het kleurensysteem

Ibrahim kan het goed uitleggen. Groen betekent 'je beheerst het goed,' paars 'je beheerst het super.' Hij zegt dat hij graag overal super in wil zijn en dat hij daarom sommige 'groene' opdrachten toch herkanst heeft om er paars van te maken. Hij laat ook zien waar de criteria staan om bij een opdracht paars te halen: tien voorbeelden opschrijven van personen uit de canon van Nederland met een korte omschrijving. De hele webomgeving met opdrachten en formatieve beoordeling is op het eerste gezicht best ingewikkeld, maar hij vindt zijn weg er moeiteloos.

Formatief evalueren: een extra administratieve last?

Geel, blauw, groen en paars, het zijn de kleuren waarmee leraren van vmbo BK aangeven hoe ver leerlingen zijn met het bereiken van de leerdoelen. Geen cijfers meer, maar kleurtjes per leerdoel. Soms is een leerdoel nog 'de thematoets', maar vaker staan kennis en vaardigheden genoemd zoals: 'zagen,' 'lijmen,' 'foto's bewerken' of 'presentatie maken.' Heel overzichtelijk, maar ook veel werk, eigenlijk té veel werk, vinden de leraren. 'Hoe kunnen we de werkdruk verminderen en formatief evalueren efficiënter maken?' is dan ook de centrale vraag in deze collegiale visitatie. Drie leraren van Steenspil, een vmbo-school uit Halsteren, en een begeleider van SLO zijn afgereisd naar Venlo om de collega's van het Blariacum te bevragen, te observeren en van advies te voorzien. Later dit jaar zal de reis andersom plaatsvinden. Ze vragen door: "Waarom houdt je alle vorderingen, elk kleine stapje bij? Waarom legde je het zelf uit en liet je dat niet door een medeleerling doen?" En: "Hoeveel ruimte en tijd krijgen jullie voor deze vernieuwing, hoe zijn de plannen voor bredere invoering in de school?"

Overzicht en focus: de schoolleiding komt later wel

Drie jaar geleden begon het Blariacum met formatief evalueren in enkele 2BK-klassen in een pilot die 'Cijferloos' heette. "Fout!" zeggen ze nu, want dat was de verkeerde focus, of eigenlijk de verkeerde naam, want het ging om het formatieve werken met de leerlingen. Het werd dan ook geen succes. Sommige collega's grepen toch terug op cijfers en leerlingen - en hun ouders - hadden te weinig zicht op waar ze stonden in het leerproces. Door intensieve gesprekken met de collega's is het formatieve werken in ieder geval bij een vijftal vakken overeind gebleven. Mét grote overzichten met leerdoelen en kleurtjes. Er is veel geleerd en de focus van de betrokken leraren is nu vooral gericht op de eigen praktijk en leren van elkaar. Later komen de andere collega's en de schoolleiding wel.

Wat houdt de begeleiding van SLO en VO-raad precies in?

SLO en de VO-raad begeleiden twee netwerken van scholen die FE aan het invoeren zijn. Vijftien scholen zitten in het zogenaamde 'uitvoerdersnetwerk' en gaan in twee- of drietallen bij elkaar kijken. Allerlei aspecten komen aan de orde, maar centraal staan de vragen van de ontvangende school, in dit geval de vraag over werkdruk en efficiëntie. Zo'n visitatie is meer dan kijken in andermans keuken om leuke recepten te vinden. Het is ook meedenken over de knelpunten in die recepten en vanuit de eigen ervaring advies geven voor bijvoorbeeld kruiden en kooktijd.

Wat is de taak van de docent en wat zouden de leerlingen zelf kunnen doen?

"Wacht met je vraag tot ik bij jou kom," zegt Bart. Hij heeft de leerlingen aan het werk gezet met 'uitgestelde aandacht'. Dat betekent dat hij van rechts voor tot links achter de tafels van de leerlingen langsgaat. Intussen werken de leerlingen aan opdrachten. In de leeromgeving kunnen ze zien hoe ver ze zijn en kunnen ze hun werk inleveren, hoewel er ook op papier gewerkt wordt. "Goed dat je de leerlingen alles laat inleveren, maar jij zit vanavond weer alles na te kijken en de schema's bij te werken," luidt het commentaar van de bezoekers. "Waarom houden ze het niet zelf bij?"

Hoe neem je je team mee in deze ontwikkeling?

In de nabespreking aan het eind van de dag is het duidelijk. Ze willen niet opgeven, maar het is wel veel! Bevlogen leraren van de onderbouw vmbo weten soms even niet hoe ze verder moeten. Al een paar jaar zijn ze bezig om formatief evalueren vorm te geven. Nu een andere school op bezoek is, komen vragen wel op tafel zoals: "Waarom krijgen we geen tijd om samen te overleggen?" en "Waarom moeten we alles in eigen tijd ontwikkelen?" De bezoekers hebben enkele goede adviezen: "Stuur het verslag van deze dag naar de directie en ga met hen in gesprek."

Ibrahim had trouwens nog wel een opmerking toen Bart bij hem langs kwam in de les: "Meester, deze groene moet echt een paars zijn, hoor! Ik heb het bij u ingeleverd." "Je hebt gelijk, dat heb ik nog niet aangepast," antwoordt Bart. "Goed dat je het zegt." Want al is er geen cijfercultuur meer op deze school, de leerlingen willen natuurlijk wel dat de administratie klopt.

Naschrift

Aan het begin van het nieuwe schooljaar melden de docenten dat de visitatie het Blariacum echt op een andere koers heeft gezet. Bij een groot aantal vakken wordt gestart met formatief evalueren, maar nu met een duidelijk accent op meer eigenaarschap bij de leerling en een minder groot accent op het alsmaar administreren van alle resultaten en feedback.